Obrazy barokního světa

ze sbírek Muzeí Augsburg

Gemälde der Barockwelt

der Museen Augsburg

21·3·
1·6·
2025

Bavorský Augsburg a jeho sbírky barokního a rokokového umění

JANA FARSKÁ HÁJKOVÁ

Augsburg, jedno z významných měst v Bavorsku, hrál v období baroka klíčovou roli nejen v politickém a hospodářském životě, ale i v oblasti umění a kultury. Město, které bylo historicky jedním z center katolické církve a zároveň důležitým obchodním uzlem, se v 17. a 18. století proměnilo v jedno z nejvýznamnějších uměleckých center v německy mluvících zemích. Barokní umění v Augsburgu je bohaté na církevní i světské stavby, obrazy a sochy a v mnohých případech je spojeno s významnými umělci, kteří působili na místní scéně. ¶ Kolegové z partnerské instituce augsburských uměleckých sbírek připravili pro návštěvníky výstavy výběr z malby a grafiky 17. a 18. století, čímž nám dávají nahlédnout do bohatství barokního a rokokového umění této doby. Tato kolekce ukazuje nejen výjimečné dílo jednotlivých umělců, ale i kulturní a historický kontext, ve kterém vznikala. ¶ Výstava Obrazy barokního světa ze sbírek Muzeí Augsburg si neklade za cíl seznámit diváky s kompletním průnikem obou historických zemí v období 17. a 18. století, ale umožňuje návštěvníkům nahlédnout do fascinujícího světa augsburského barokního a rokokového umění.

PROPOJENÍ ČECH A BAVORSKA V DOBĚ BAROKA: NEČEKANÉ SPOJNICE

Když se díváme na obrazy ze sbírek německého partnerského města, nemáme pocit ničeho vzdáleného. Typově jsou to obrazy, které z vlastní historické zkušenosti známe — z výzdoby českých kostelů, z galerií muzeí nebo zámků. Takový pocit ale není automatický, například obrazy z protestantského Holandska 17. století vypadají naprosto odlišně. Co tedy historicky spojuje země české a bavorské? ¶ Barokní doba byla obdobím silného náboženského vlivu, který se šířil napříč Evropou. České země a Bavorsko byly přímí sousedé a v tomto období se oba regiony staly součástí širšího katolického kulturního prostoru, jehož umělecké dědictví je dodnes živé v mnoha dochovaných stavbách a uměleckých dílech. Barokní umění pak bylo nástrojem, který měl nejen náboženský, ale i kulturní a politický význam. Klíčovými společnými faktory pro obě země

Das bayerische Augsburg und seine Sammlungen der Barock- und Rokokokunst

JANA FARSKÁ HÁJKOVÁ

Augsburg, eine der bedeutendsten Städte Bayerns, war im Barock nicht nur ein zentraler Schauplatz politischen und wirtschaftlichen Lebens, sondern auch ein führendes Zentrum für Kunst und Kultur. Als religiöses Zentrum und bedeutender Knotenpunkt des Handels entwickelte sich die Stadt im 17. und 18. Jahrhundert zu einem der herausragendsten Kunstzentren im deutschsprachigen Raum. Die Barockkunst in Augsburg zeichnet sich durch eine Fülle an Kunstgattungen — Gemälde, Skulpturen, Gold- und Silberschmiedearbeiten sowie Kunsthandwerk — aus und die lokale Kunstszene brachte zahlreiche bedeutende Künstler hervor. ¶ Für die Ausstellung haben die Kolleginnen und Kollegen der Kunstsammlungen und Museen Augsburg eine Auswahl aus Gemälden und Druckgrafiken des 17. und 18. Jahrhunderts zusammengestellt. Diese Werke bieten einen faszinierenden Einblick in die Kunst und Pracht des Barock und Rokoko und spiegeln sowohl die außergewöhnliche Meisterschaft einzelner Künstler als auch den kulturellen und historischen Kontext ihrer Entstehung wider. ¶ Die Ausstellung *Gemälde der Barockwelt der Kunstsammlungen und Museen Augsburg* verfolgt nicht das Ziel, den Betrachter mit der vollständigen Überschneidung der beiden historischen Länder im 17. und 18. Jahrhundert vertraut zu machen. Vielmehr lädt sie die Besucher dazu ein, in die faszinierende Welt der Augsburger Barock- und Rokokokunst einzutauchen und sie zu entdecken.

DIE VERBINDUNG VON BÖHMEN UND BAYERN IN DER BAROCKZEIT: UNERWARTETE GEMEINSAMKEITEN

Beim Betrachten der Gemälde aus den Sammlungen unserer deutschen Partnerstadt entsteht kein Gefühl für etwas Entferntes. Es handelt sich hierbei um Werke, die wir aus unserer eigenen historischen Erfahrung kennen — aus der Ausschmückung tschechischer Kirchen, aus den Galerien, Museen oder Prunkräumen der Schlösser. Dieses Gefühl ist jedoch keineswegs selbstverständlich, Gemälde aus dem protestantischen Holland des 17. Jahrhunderts sehen deutlich anders aus. Was verbindet die tschechischen und bayerischen Länder also historisch? ¶ Der Barock war eine Epoche, in der der religiöse Einfluss in Europa besonders stark war. Böhmen und Bayern als direkte Nachbarn wurden in dieser Zeit Teil eines größeren katholischen Kulturraums, dessen gemeinsames Erbe bis heute in zahlreichen erhaltenen Bauwerken und Kunstwerken sichtbar ist. Die Barockkunst war ein Medium, das nicht nur eine religiöse, sondern auch eine kulturelle und politische Bedeutung hatte. Zu den wichtigsten Gemeinsamkeiten

byla přítomnost jezuitského řádu, kult sv. Jana Nepomuckého a výstavba mariánských sloupů.[1]

KATOLICKÁ VÍRA A JEZUITSKÝ ŘÁD

Barokní umění bylo neodmyslitelně spojeno s katolickou církví, přičemž v Čechách i Bavorsku sehrál zásadní roli jezuitský řád. Jezuité, jako významní misionáři a učitelé, se angažovali v budování kostelů, škol a dalších kulturních center, které měly podpořit šíření katolické víry, zejména v období protireformace. Jezuité se v obou regionech podíleli na výstavbě významných církevních staveb, přičemž jejich architektonický přístup byl charakteristický zejména používáním stavebního typu kostela Il Gesù v Římě, který se stal vzorem pro téměř všechny barokní kostely ve střední Evropě.

SV. JAN NEPOMUCKÝ — SPOLEČNÝ SVĚTEC

Poněkud překvapivým prvkem, který propojuje Čechy a Bavorsko v barokní době, je kult sv. Jana Nepomuckého. Tento světec, který byl původně českým knězem, zpovědníkem Johanny Bavorské a posléze mučedníkem, se stal symbolem katolické víry nejen v Čechách, ale i v Bavorsku. V českých zemích se sochy sv. Jana Nepomuckého nacházely na mnoha mostech, přičemž nejznámější je jeho socha na Karlově mostě v Praze, která je jedním z nejvýznamnějších barokních skvostů. V Bavorsku najdeme sochy sv. Jana Nepomuckého například v Pasově, Würzburgu nebo Bambergu. V Mnichově začali bratři Asamové s budováním kostela sv. Jana Nepomuckého ve stylu pozdního baroka v roce 1733.

MARIÁNSKÉ SLOUPY — SYMBOLY BAROKNÍ VÍRY

Dalším významným uměleckým prvkem, který spojuje Čechy a Bavorsko v období baroka, jsou stavby mariánských sloupů. Vedle poděkování Matce boží za pomoc při překonání válečných hrůz či moru a vedle snahy povzbudit ke zbožnému usebrání vyjadřovaly barokní náboženské sloupy nepřímo také triumf katolicismu nad jeho protestantskými protivníky. Sloupy (jakožto širokým vrstvám srozumitelné médium) pomáhaly prosadit model protireformační lidové zbožnosti. V Bavorsku se mariánské sloupy objevovaly v mnoha městech a v Mnichově byl v roce 1638 na náměstí Marienplatz vztyčen první mariánský sloup vůbec, který je dodnes známým symbolem městské zbožnosti a katolické oddanosti. V Čechách byl

1 srov. VLNAS, Vít, KUNEŠOVÁ, Jana (ed.). *Baroko v Bavorsku a Čechách: katalog česko-bavorské zemské výstavy.* Praha: Národní muzeum, 2023. ISBN 978-80-7036-798-8.

zwischen Böhmen und Bayern zählen die starke Präsenz des Jesuitenordens, die Verehrung des Heiligen Johannes von Nepomuk und der Bau von Mariensäulen.[1]

DER KATHOLISCHE GLAUBE UND DER EINFLUSS DES JESUITENORDENS

Die Kunst des Barock war eng mit der katholischen Kirche verbunden, wobei der Jesuitenorden in Böhmen und Bayern eine prägende Rolle spielte. Die Jesuiten, bedeutende Missionare und Lehrer, engagierten sich maßgeblich beim Bau von Kirchen, Schulen und kulturellen Zentren, um den katholischen Glauben insbesondere während der Gegenreformation zu stärken. In beiden Regionen waren die Jesuiten an der Errichtung herausragender religiöser Bauwerke beteiligt. Ihr architektonischer Ansatz war geprägt von der Verwendung des Bautyps der römischen Kirche *Il Gesù* in Rom die zum Vorbild für nahezu alle Barockkirchen Mitteleuropas wurde.

DER HEILIGE JOHANNES VON NEPOMUK — EIN GEMEINSAMER HEILIGER

Ein unerwartetes Element, das Böhmen und Bayern in der Barockzeit verbindet, ist der Kult des Heiligen Johannes von Nepomuk. Dieser Heilige, ursprünglich ein tschechischer Priester, Beichtvater von Johanna von Bayern und später Märtyrer, wurde sowohl in Böhmen als auch in Bayern zu einem Symbol des katholischen Glaubens. In den böhmischen Ländern wurden auf vielen Brücken Statuen des Heiligen Johannes von Nepomuk errichtet. Die bekannteste ist die Statue auf der Karlsbrücke in Prag, eines der herausragendsten barocken Kunstwerke. In Bayern finden sich zahlreiche Darstellungen des Heiligen Johannes von Nepomuk in Passau, Würzburg oder Bamberg. In München begannen die Brüder Asam im Jahr 1733 mit dem Bau der Kirche St. Johannes von Nepomuk im spätbarocken Stil.

MARIENSÄULEN — SYMBOLE DES BAROCKEN GLAUBENS

Ein weiteres bedeutendes künstlerisches Element, das Böhmen und Bayern in der Barockzeit verbindet, sind die Mariensäulen. Neben dem Dank an die Mutter Gottes für ihre Hilfe bei der Überwindung der Kriegsschrecken oder Pest und dem Bemühen zur frommen Besinnung anzuregen, symbolisierten barocke Sakralsäulen auch indirekt den Triumph des Katholizismus über seine protestantischen Gegner. Als ein für breite Bevölkerungsschichten verständliches Medium trugen diese Säulen wesentlich dazu bei, das Modell der gegenreformatorischen Volksfrömmigkeit zu fördern. In Bayern wurden Mariensäulen in vielen Städten errichtet. Auf dem Münchner Marienplatz wurde 1638 die erste Mariensäule überhaupt errichtet, die bis heute ein bekanntes Symbol der Frömmigkeit und katholischen

1 vgl. VLNAS, Vít, KUNEŠOVÁ, Jana (Hrsg.). *Barock in Bayern und Böhmen: Katalog der Tschechisch-Bayerischen Landesausstellung.* Prag: Nationalmuseum, 2023. ISBN 978-80-7036-798-8.

mariánský sloup postaven relativně krátce poté, v roce 1650, na Staroměstském náměstí. Jako jeho vzor se nicméně uvádí spíše vídeňský mariánský sloup, který byl v mezidobí postaven rakouským císařem v hlavním městě monarchie v roce 1647.

BAROKNÍ MALBA: DYNAMICKÉ DRAMA SVĚTLA A POHYBU

Zvláště obrazy, které vám na výstavě přibližujeme, můžeme charakterizovat jako typicky barokní.[2] V době baroka, která byla obdobím náboženského zápalu, se umělci snažili vyjádřit Boží moc, víru a lidské emoce prostřednictvím bohaté vizuální estetiky. Barokní kompozice obrazů byla charakteristická svou dynamikou, emocemi a silným důrazem na prostorovou hloubku, které měly diváka ohromit a vtáhnout do obrazu. Dynamická kompozice barokních obrazů, která se lišila od klidného a vyváženého uspořádání obrazů renesance, často využívala diagonály a zakřivené linie, které vytvářely iluzi pohybu a napětí. ¶ Jedním z pomocných prvků pak byly rozevláté draperie, které nejen zdobily postavy, ale zároveň zdůrazňovaly pohyb a energii v obraze. Draperie v barokních obrazech často tvořily vlnité, plynule se pohybující formy, které napomáhaly vytvářet iluzi pohybu a živosti. Draperie tak měly nejen estetickou funkci, ale i náboženský podtext — často byly používány k zobrazení nehmotného, k vytvoření kontrastu mezi pozemským a nebeským. Symbolizovaly jak materiální svět, tak i božské tajemství a moc.[3] ¶ Jedním z exponátů je také návrh na stropní fresku kostela — obraz kruhového formátu s perspektivní iluzí trompe l'oeil. Tento styl měl za cíl vytvořit iluzi prostoru, a to tak, že divák měl pocit, že se obrazy a malby doslova vynořují z plochy nebo přecházejí do skutečného prostoru. Tento technický postup byl obzvlášť populární v rámci stropních maleb, kdy umělci využívali perspektivní iluze, aby vytvořili dojem, že strop je otevřený k nebi nebo že na něm jsou zobrazeny nebeské scény. Je to způsob, jak diváka vtáhnout do obrazu a vytvořit iluzi božské přítomnosti. V takové kompozici se často uplatňoval silný kontrast světla a stínu, který dále umocňoval dramatičnost scény. Stropní malby, především v církevních prostorech, měly divákovi zprostředkovat pocit nebe, vyššího prostoru, v němž se setkávají božské a lidské sféry.

2 NEUMANN, Jaromír. *Český barok*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1969. 236 s., 360 obr. České dějiny; 42.
3 BLAŽÍČEK, Oldřich J. (Oldřich Jakub). *Umění baroku v Čechách*. 1. vyd. Praha: Obelisk, 1971. 193, [1] s.

Hingabe der Stadt ist. Auch in Böhmen entstand bald darauf eine Mariensäule, die 1650 auf dem Altstädter Ring in Prag errichtet wurde. Als Vorbild gilt jedoch die Wiener Mariensäule, die 1647 vom österreichischen Kaiser in der Hauptstadt der Habsburgermonarchie errichtet wurde.

BAROCKMALEREI: DYNAMISCHES SPIEL VON LICHT UND BEWEGUNG

Die in der Ausstellung präsentierten Gemälde und Grafiken können als typisch barock bezeichnet werden.[2] Während des Barock, einer Epoche intensiver religiöser Inbrunst, bemühten sich die Künstler, Gottes Macht, den Glauben und menschliche Gefühle durch eine reiche visuelle Ästhetik zum Ausdruck zu bringen. Die barocken Kompositionen zeichnen sich durch Dynamik, Emotionalität und eine starke Betonung der räumlichen Tiefe aus, die den Betrachter in Staunen versetzen und ihn visuell in das Werk hineinzuziehen vermögen. In der dynamischen Komposition barocker Gemälde, die sich von der ruhigen und ausgewogenen Anordnung der Renaissance-Gemälde unterschied, kamen häufig Diagonalen und geschwungene Linien zum Einsatz, um die Illusion von Bewegung und Spannung zu erzeugen. ¶ Ein charakteristisches Element waren die fließenden Draperien, die nicht nur die Figuren schmückten, sondern auch die Dynamik und Energie der Szenen unterstrichen. Vorhänge erfüllten nicht nur eine ästhetische Funktion, sondern trugen auch einen religiösen Unterton — sie wurden häufig verwendet, um das Immaterielle darzustellen und einen Kontrast zwischen dem Irdischen und dem Himmlischen zu schaffen. Sie symbolisierten sowohl die materielle Welt als auch das göttliche Geheimnis und die göttliche Macht.[3] ¶ Zu den Exponaten zählt auch der Entwurf für ein Kirchendeckenfresko — ein kreisrundes Gemälde mit einer perspektivischen *Trompe-l'œil*-Illusion. Diese Technik erzeugte die Illusion von Raum, sodass der Betrachter den Eindruck hatte, die Gemälde träten aus der Oberfläche hervor oder gingen in den realen Raum über. Besonders bei Deckengemälden nutzten Künstler diese Illusion, um den Eindruck zu vermitteln, die Decke öffne sich zum Himmel oder zeige himmlische Szenen. ¶ Eine solche Komposition zeichnete sich häufig durch einen starken Kontrast von Licht und Schatten aus, der die Dramatik der Szene zusätzlich verstärkte. Deckengemälde, insbesondere in Kirchenräumen, sollten dem Betrachter eine Vorstellung vom Himmel vermitteln — einem höheren Raum, in dem die göttliche und die menschliche Welt aufeinandertreffen.

2 NEUMANN, Jaromír. *Český barok*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1969. 236 s., 360 obr. České dějiny; 42.
3 BLAŽÍČEK, Oldřich J. (Oldřich Jakub). *Umění baroku v Čechách*. 1. vyd. Praha: Obelisk, 1971. 193, [1] s.

Barokní svět obrazů: augsburské malířství 17. a 18. století

JULIA QUANDT

Galerie německých barokních obrazů — Die Deutsche Barockgalerie — je jednou z hlavních atrakcí Schaezlerova paláce, ve kterém sídlí augsburské umělecké sbírky. V prvním patře galerie jsou k vidění obrazy pocházející především z Augsburgu a jižního Německa ze 16. až 18. století. Ukryté před zraky návštěvníků v depozitářích dřímají další četné poklady, které nejsou součástí stálé expozice. Výstava v Galerii Lázně Liberec představuje výběr barokních a rokokových obrazů, které ilustrují rozsah augsburského umění 17. a 18. století. Jsou mezi nimi obrazy ze stálé expozice i díla z depozitáře, která byla dosud vystavena jen zřídkakdy.

NĚMECKÁ BAROKNÍ GALERIE V SCHAEZLEROVĚ PALÁCI

První stálá expozice Uměleckých sbírek a muzeí Augsburg v Schaezlerově paláci byla zpřístupněna v roce 1951 a zahrnovala také sochařská díla. V 60. letech 20. století tehdejší ředitel Bruno Bushart (1919—2012) nakonec navrhl koncepci Německé barokní galerie jako výstavu čistě malířskou. Pro Busharta byl Augsburg ideálním místem pro prezentaci německého barokního malířství, protože Augsburg jako svobodné říšské město bylo v 17. a 18. století jedním z předních evropských center umění. Z významných krátkodobých výstav, např. výstavy Augsburské baroko, která se konala v roce 1968 ve Zlatém sále radnice, vzešla nakonec Německá barokní galerie, jež byla otevřena v roce 1970. Při rekonstrukci Schaezlerova paláce v letech 2004/05 nebyly zrekonstruovány jen prostory, nové koncepce se dočkala i výstava.

Důležitou základnu Německé barokní galerie tvoří kromě sbírek města Augsburgu také malířská sbírka dvorního rady Sigmunda Röhrera. V roce 1924 se jeho rozsáhlá sbírka stala majetkem města Augsburgu — včetně významné sbírky olejových skic a obrazů, ale také kreseb. Stálá expozice v Augsburgu zahrnuje také zápůjčky ze soukromých sbírek a institucí, mezi něž patří i Bavorské státní malířské sbírky. Trvale může být vystavena pouze část sbírky — větší část sbírky je uložena v depozitáři a k vidění pouze na krátkodobých výstavách.

Barocke Bildwelten. Gemälde aus der Sammlung der Barockgalerie — Augsburger Malerei des 17. und 18. Jahrhunderts

JULIA QUANDT

Die Deutsche Barockgalerie ist eines der Herzstücke des Schaezlerpalais. Im ersten Obergeschoss des Hauses präsentiert sie vorrangig aus Augsburg und Süddeutschland stammende Gemälde aus der Zeit des 16. bis 18. Jahrhunderts. Vor den Augen der Besuchenden verborgen, schlummern darüber hinaus noch zahlreiche weitere Schätze in den Depots, die nicht Teil der Dauerausstellung sind. Die Ausstellung präsentiert eine Auswahl dieser Gemälde des Barock und Rokoko, die die Bandbreite des Augsburger Kunstschaffens in der Zeit des 17. und 18. Jahrhunderts veranschaulichen. Gemälde aus der Dauerausstellung befinden sich darunter ebenso wie Werke aus dem Depot, die bislang selten ausgestellt wurden.

DIE DEUTSCHE BAROCKGALERIE IM SCHAEZLERPALAIS

Die erste Dauerausstellung der Kunstsammlungen und Museen Augsburg im Schaezlerpalais wurde 1951 eröffnet und umfasste auch plastische Arbeiten. In den 1960er Jahren entwarf der damalige Direktor Bruno Bushart (1919—2012) schließlich das Konzept für die Deutsche Barockgalerie als reine Gemäldeausstellung. Für Bushart war Augsburg der ideale Ort zur Präsentation deutscher Barockmalerei, denn die Freie Reichsstadt zählte im 17. und 18. Jahrhundert zu den führenden Kunstzentren Europas. Vorbereitet durch Sonderausstellungen wie „Augsburger Barock“, die 1968 im Goldenen Saal des Rathauses stattfand, wurde die Deutsche Barockgalerie schließlich im Jahr 1970 eröffnet. Im Zuge der Restaurierung des Schaezlerpalais in den Jahren 2004/05 erfolgte nicht nur eine Sanierung der Räumlichkeiten, sondern auch eine Neukonzeption der Ausstellung.

Neben dem Altbestand der Stadt Augsburg bildet die Gemäldesammlung des Hofrats Sigmund Röhrer eine wichtige Grundlage der Deutschen Barockgalerie: Im Jahr 1924 ging dessen umfangreiche Sammlung in das Eigentum der Stadt Augsburg über — darunter ein bedeutender Bestand an Ölskizzen und Gemälden, aber auch Handzeichnungen. Die Augsburger Dauerausstellung umfasst zudem Leihgaben aus privaten Sammlungen sowie von Institutionen wie den Bayerischen Staatsgemäldesammlungen. Nur ein Teil der Sammlung kann ständig ausgestellt werden — der größte Teil des Bestandes wird daher im Depot aufbewahrt und nur bei Sonderausstellungen präsentiert.

Johann Heinrich Schönfeld

Johann Heinrich Schönfeld (1609—1684) je považován za nejvýznamnějšího německého barokního malíře 17. století. Po vyučení odešel v roce 1633 do Itálie. Tam strávil celkem 18 let v Římě a Neapoli, což mělo trvalý vliv na jeho uměleckou tvorbu. V roce 1651 se Schönfeld vrátil do Německa a usadil se v Augsburgu, kde byl jako malíř velmi žádaný a realizoval řadu zakázek. Jeho obrazy se vyznačují štíhlými, elegantními postavami, které často působí v dramatickém šerosvitu a před antickými architektonickými prvky; ve své pozdější tvorbě maloval velkoformátové oltářní obrazy ovlivněné římským vrcholným barokem.

Johann Heinrich Schönfeld (1609—1684) gilt als der bedeutendste deutsche Barockmaler des 17. Jahrhunderts. Nachdem er seine Lehre abgeschlossen hatte, begab er sich 1633 nach Italien. Dort verbrachte er insgesamt 18 Jahre in Rom und Neapel — eine Zeit, die sein künstlerisches Werk nachhaltig prägte. 1651 kehrte Schönfeld nach Deutschland zurück und ließ sich in Augsburg nieder, wo er als Maler äußerst gefragt war und zahlreiche Aufträge ausführte. Seine Gemälde zeichnen sich aus durch schlanke, elegante Figuren, die häufig in dramatischem Helldunkel und vor antikisierenden architektonischen Elementen agieren; in seinem späteren Werk malte er großformatige, vom römischen Hochbarock beeinflusste Altarbilder.

Johann Heinrich Schönfeld
Biberach an der Riß 1609—1684 Augsburg

Johann Heinrich Schönfeld
Biberach an der Riß 1609—1684 Augsburg

David s hlavou Goliáše

Olej na plátně, 1640/42
Umělecké sbírky a muzea Augsburg
Dar Ursuly Witte | Inv. č. 2005-2

Schönfeld ukazuje starozákonního hrdinu Davida jako sedící akt v plné velikosti před dalekým výhledem do údolí v pozadí. Pro malířovu tvorbu je typické zasazení scény do starobylého architektonického prostředí naplněného zelení. Námět i oválný formát připomínají nástropní malby s vyobrazeními dávných králů, které Schönfeld vytvořil pro mnichovskou rezidenci.

David mit dem Haupt des Goliath

Öl auf Leinwand, 1640/42
Kunstsammlungen und Museen Augsburg
Schenkung Ursula Witte | Inv. Nr. 2005-2

Schönfeld zeigt den alttestamentlichen Helden David als sitzenden ganzfigurigen Akt vor einem weiten Ausblick in ein Tal im Hintergrund. Typisch für das Werk des Malers ist die Ansiedlung der Szene in einer überwucherten antiken Architekturkulisse. Das Bildthema wie auch das ovale Format erinnern an die Deckenbilder mit Darstellungen antiker Könige, die Schönfeld für die Münchner Residenz schuf.

Johann Heinrich Schönfeld
Biberach an der Riß 1609—1684 Augsburg

Johann Heinrich Schönfeld
Biberach an der Riß 1609—1684 Augsburg

Únos Persefony

Olej na plátně, 1640/42
Umělecké sbírky a muzea Augsburg | Inv. č. 12079

Schönfeldovo vyobrazení Persefonina únosu bohem podsvětí vychází z popisů v Ovidiových „Proměnách". Události však zhušťuje do několika scén v jednom obraze: Amor vystřelil šíp na Pluta, který už unáší Persefonu do podsvětí, a nymfa Kyané se proto rozpláče.

Der Raub der Proserpina

Öl auf Leinwand, 1640/42
Kunstsammlungen und Museen Augsburg | Inv. Nr. 12079

Schönfeld orientiert sich bei der Darstellung von Proserpinas Entführung durch den Gott der Unterwelt an den Schilderungen in Ovids „Metamorphosen". Er verdichtet das Geschehen jedoch zu einer Ansicht ungleichzeitiger Aspekte: Gerade erst hat Amor seinen Pfeil auf Pluto abgefeuert, als dieser bereits Proserpina in die Unterwelt entführt und die Nymphe Cyane deshalb in Tränen zerfließt.

Johann Heinrich Schönfeld
Biberach an der Riß 1609—1684 Augsburg

Johann Heinrich Schönfeld
Biberach an der Riß 1609—1684 Augsburg

Smrt svaté Rozálie z Palerma

Olej na plátně, kolem 1645/46
Umělecké sbírky a muzea Augsburg | Inv. č. 12106

Podle tradice žila svatá Rozálie ve 12. století jako poustevnice na hoře Monte Pellegrino v Palermu. Dodnes je patronkou tohoto sicilského města. Schönfeld svou legendu zhutnil současným zobrazením Rozáliiny smrti a objevu její jeskyně v 17. století. Výjev, který je běžný pouze v jižní Itálii, vznikl během malířova několikaletého pobytu v Neapoli.

Der Tod der Heiligen Rosalia von Palermo

Öl auf Leinwand, um 1645/46
Kunstsammlungen und Museen Augsburg | Inv. Nr. 12106

Die heilige Rosalia lebte der Überlieferung nach im 12. Jahrhundert als Eremitin auf dem Monte Pellegrino in Palermo. Bis heute ist sie eine Patronin der Stadt. Schönfeld verdichtete ihre Legende, in dem er Rosalias Tod und die Entdeckung ihrer Höhle im 17. Jahrhundert gleichzeitig darstellte. Die nur in Süditalien geläufige Szene entstand während des mehrjährigen Aufenthalts des Malers in Neapel.

Johann Heiss
Memmingen 1640—1704 Augsburg

Johann Heiss
Memmingen 1640—1704 Augsburg

Alegorie léta

Olej na plátně, po roce 1700
Umělecké sbírky a muzea Augsburg | Inv. č. 7862

Pro tvorbu Johanna Heisse jsou charakteristické složité alegorické či mytologické obrazové programy. Volbu námětu a kompozice opakovaně ovlivnil Johann Heinrich Schönfeld. Uprostřed alegorie léta je dožínková slavnost na počest bohyně země Kybelé. Četné detaily vyobrazení poukazují na letní žár — například spící bohyně deště s prázdným džbánem na vodu v levém horním rohu mraku nebo letní ovoce dole.

Allegorie des Sommers

Öl auf Leinwand, nach 1700
Kunstsammlungen und Museen Augsburg | Inv. Nr. 7862

Komplexe allegorische oder mythologische Bildprogramme sind charakteristisch für das Werk von Johann Heiss. Hinsichtlich Themenwahl und Bildanlage zeigt er sich dabei immer wieder von Johann Heinrich Schönfeld beeinflusst. Im Zentrum der Allegorie des Sommers steht ein Erntefest zu Ehren der Erdgöttin Kybele. Zahlreiche Details der Darstellung spielen auf die Hitze des Sommers an — so z. B. die eingeschlafene Regengöttin mit leerem Wasserkrug links oben auf der Wolke oder die sommerlichen Früchte in der Bodenzone.

Johann Ulrich Mayr

Johann Ulrich Mayr (1630—1704) pocházel z umělecké rodiny: byl synem malířky, grafičky a siluetové krejčí Susann Mayr (1600—1674) a vnukem malíře Johanna Georga Fischera (1580—1643). Mayrův otec byl protestantský obchodník Christoph Georg Mayr (1591—1671), jehož bohatství umožnilo jeho synovi získat nákladné vzdělání v Nizozemsku. Studoval u Rembrandta v Amsterdamu a později u Jacoba Jordaense v Antverpách a jejich vlivy jsou v jeho díle jasně patrné. V roce 1662 se Mayr usadil v Augsburgu. V roce 1684 byl jmenován ředitelem umělecké akademie založené Joachimem von Sandrartem a patřil k nejvyhledávanějším portrétistům augsburského a norimberského patriciátu.

Johann Ulrich Mayr (1630—1704) stammte aus einer Künstlerfamilie: Er war der Sohn der Malerin, Kupferstecherin und Silhouettenschneiderin Susanna Mayr (1600—1674) und der Enkel des Malers Johann Georg Fischer (1580—1643). Mayrs Vater war der protestantische Kaufmann Christoph Georg Mayr (1591—1671), dessen Vermögen seinem Sohn die kostenintensive Ausbildung in den Niederlanden ermöglichte. Er lernte dort bei Rembrandt in Amsterdam und später bei Jacob Jordaens in Antwerpen, deren Einflüsse in seinem Werk deutlich zu bemerken sind. 1662 ließ sich Mayr in Augsburg nieder. Dort wurde er 1684 zum Leiter der von Joachim von Sandrart gegründeten Kunstakademie ernannt und war einer der gefragtesten Porträtisten des Augsburger und Nürnberger Patriziats.

Georg Philipp Rugendas st.
Augsburg 1666—1742 Augsburg

Georg Philipp Rugendas d. Ä.
Augsburg 1666—1742 Augsburg

Před stanem markytánky

Olej na plátně, po roce 1735
Umělecké sbírky a muzea Augsburg | Inv. č. 3666

Georg Philipp Rugendas, od roku 1710 protestantský ředitel Říšské městské umělecké akademie v Augsburgu, se od počátku specializoval na vyobrazování koní a bitev — v augsburském umění je výjimkou. Mnohé z jeho obrazů nejsou dokumentárním zobrazením konkrétních událostí, ale anekdotickými, žánrovými zobrazeními. Zatímco ve svých dřívějších dílech Rugendas často vytvářel složité bitevní scény ve větších formátech, jeho kompozice se od poloviny třicátých let 19. století změnila: soustředil se na menší formáty, často navržené jako dvojice obrazů, pouze s několika postavami. Plynulý, lehký a někdy útržkovitý styl malby prozrazuje malířovo ovlivnění rokokem. To platí i pro zde představená pozdější díla.

Vor dem Marketenderzelt

Öl auf Leinwand, nach 1735
Kunstsammlungen und Museen Augsburg | Inv. Nr. 3666

Georg Philipp Rugendas, ab 1710 protestantischer Direktor der Reichsstädtischen Kunstakademie in Augsburg, spezialisierte sich bereits früh auf Pferde- und Schlachtendarstellungen — eine Ausnahme in der Augsburger Kunst. Viele seiner Gemälde zeigen keine dokumentarische Schilderung konkreter Ereignisse, sondern anekdotische, genrehafte Darstellungen. Während Rugendas in seinen früheren Werken häufig komplexe Schlachtenszenen in größeren Formaten schuf, wandelten sich seine Kompositionen ab der Mitte der 1730er Jahre: Er konzentrierte sich nun auf kleinere, häufig als Bildpaare angelegte Formate mit nur wenigen Figuren. Die flüssige, leichte und teils skizzenhafte Malweise verrät den Einfluss des Rokoko auf den Maler. Dies trifft auch auf die hier gezeigten Spätwerke zu.

Georg Philipp Rugendas st.
Augsburg 1666—1742 Augsburg

Georg Philipp Rugendas d. Ä.
Augsburg 1666—1742 Augsburg

Přepadení družiny markytánek

Olej na plátně, po roce 1735
Signováno vlevo dole: „Rugendas“
Umělecké sbírky a muzea Augsburg | Inv. č. 12167

Überfall auf Marketendertross

Öl auf Leinwand, nach 1735
Signiert links unten: „Rugendas“
Kunstsammlungen und Museen Augsburg | Inv. Nr. 12167